

RAPORTUL DINTRE STAT ȘI RELIGIE ÎN CONDIȚIILE TRANZIȚIEI

Valeriu CAPCELEA

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

In this article the research is based on the report between state and religion put in transition conditions. It is emphasized that the state must built this report proceeding from the fact that the religious cults are autonomous, separated from the state, equal in rights in front of the law and public authorities. It has also to respect the non-interference principle of the state, concerning religion problems, because the tendency of transforming the orthodoxy in a dominant one becomes obvious. At the same time, it is pointed out that the occultist religions and totalitarian sects are an impending danger which represses the personality of human being, using the proselytism in order to change the consciousness and its liberty.

Religia, în opinia noastră, reprezintă o condiție necesară de existență a societății în virtutea funcției pe care ea o exercită – de elaborare, tezaurizare și transformare a unei limbi specifice, simbolice, de care are nevoie societatea. Iată de ce este necesar de a cunoaște religia care asigură continuitatea în dezvoltarea culturală și care este acel depozit unde se păstrează toate comorile – bogăția spirituală reprezentată sub formă simbolică. Astfel, s-a dovedit că religia, după cum sublinia, pe bună dreptate, C.G. Jung, rămâne una dintre manifestările cele mai profunde ale sufletului uman [4, p.21]. Prin urmare, credința religioasă reprezintă o dimensiune fundamentală a exprimării și afirmării identității individuale și de grup, deși ea este în societatea contemporană puternic secularizată și o opțiune personală.

În prezent, a devenit cert faptul că între stat și religie trebuie să existe o interacțiune dialectică pe motiv că este necesar a studia influența dogmelor religioase și a normelor religioase asupra politicii statului, a utilizării religiei în realizarea obiectivelor statale, locul și rolul sentimentului religios în materializarea comportamentului uman civilizat.

Analiza legislației și a jurisprudenței din diverse țări ne denotă despre faptul că statul poate acorda religiei protecție juridică sub două aspecte. În primul rând, el poate susține prin metode de reprimare sau poate proteja răspândirea unei anumite religii, eliminând, în mod violent, influența altor religii sau confesiuni religioase. Formele prin care aceste acțiuni se pot manifesta sunt multiple: prigonirea directă a unor învățăături religioase sau partide politice, interdicția separării unor grupuri religioase de la religia dominantă, interzicerea adeptilor unei confesiuni religioase de a-și exercita cultul religios sau de a propaga credința lor.

În al doilea rând, el poate să sancționeze numai acțiunile ofensatoare și violente ce pot să afecteze libertatea religioasă, însă în nici un caz nu trebuie să sancționeze, să susțină sau să suprimă răspândirea unei anumite religii. Suntem convinși, în această ordine de idei, că libertatea religioasă autentică presupune utilizarea din partea statului a acestui tip al protecției juridice. Este important, în opinia noastră, ca statul să înțeleagă că atitudinea lui față de religie trebuie să țină cont de necesitățile credincioșilor exprimate în normele religioase, care s-au format și decantat în decurs de milenii.

Totodată, este necesar a lua în considerație și experiența altor țări în acest domeniu. Spre exemplu, paradigma europeană presupune împărțirea în două trepte a asociațiilor și cultelor religioase. Potrivit acestui sistem, schimbarea statutului din asociație religioasă în cult religios se produce cu condiția îndeplinirii unor criterii de genul duratei în timp, a numărului de membri, a impactului lor social etc. Or, acest statut de partener social nu poate fi acordat decât unui număr limitat de culte. Nu este vorba despre restricții sau discriminări atâta vreme, cât statul nu acordă titlul de partener social, ci îl recunoaște ca fiind deja onorat de către acele Biserici și confesiuni religioase care sunt implicate de secole în viața publică. În același timp, modelul american propune desființarea sistemului în două trepte și înregistrarea tuturor cultelor ca asociații religioase sau recunoașterea tuturor asociațiilor religioase drept culte. Consecvența unei interpretări aparte a doctrinei drepturilor omului, definiția asociației sau cultului religios nu se mai face în funcție de colectivitate, ci doar în funcție de persoană. Practicarea acestei formule ar duce în contextul nostru la dispariția statutului de cult religios recunoscut ca persoană de drept public și, în consecință, a statutului de partener social.

Se cere de remarcat și faptul că în prezent a devenit destul de actuală, mai ales în condițiile Republicii Moldova, care se află în perioada de tranziție de la sistemul totalitar la cel democratic, problema raportului dintre religie, Biserică și Stat ca urmare a situației ce s-a creat în timpul dominației sistemului totalitar. În opinia

lui B.Berceanu, statul ca deținător al puterii materiale, dar neinteresat în mod necesar de a reține puterea spirituală, poate: fie să se subordoneze spiritual Bisericii, fie să o privilegieze, fie să o lase liberă, despărțită ori să conlucreze cu ea, fie să o tolereze, fie să se considere cu ea în raporturi de adversitate [3, p.147]. Indiferent de faptul că în *Legea privind cultele religioase și părțile lor componente* este stipulat că cultele religioase sunt autonome, separate de stat, egale în drepturi în fața legii și a autorității publice și discriminarea unui sau altui cult religios se pedepsește conform legislației în vigoare [2, art.15 (1)], există necesitatea ca statul nostru să-și definească poziția în această privință pe motiv că se resimte tendința de a transforma ortodoxia într-o religie dominantă. Într-adevăr, Biserica Ortodoxă este tradițională pentru poporul nostru, ca și pentru toate popoarele ortodoxe, și este acea instituție obștească care a determinat formarea poporului român. Însă aceasta nu trebuie să determine instituirea unei religii dominante susținute de stat. În această optică trebuie să conștientizăm faptul că în regimul religiei de stat închinarea la Dumnezeu e îndemn, dacă nu chiar obligație, iar în regimul opus, e un drept [5]. Astfel, devine evident că acordarea protecției juridice din partea statului, care reiese din înseși necesitățile credincioșilor, este mai propice pentru desfășurarea vieții religioase și posedă o conotație de ordin juridic.

Influența statului asupra religiei, mai ales în prezent, este specifică. Constituția Republicii Moldova prin art.31 [1] garantează libertatea conștiinței, cultele religioase sunt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia. În același timp, actualmente a devenit evident că statul nu trebuie să fie indiferent de un șir de forme bizare în utilizarea libertății conștiinței de către cultele antisociale care practică prozelitismul. Practica din toate țările lumii nu cunoaște nici o sectă care să nu aplice prozelitismul, deoarece orice varietăți ale lui reprezintă o violare a libertății schimbării conștiinței și a libertății conștiinței în ansamblu.

Prozelitismul cuprinde anumite activități, are scopul de a-i influența pe oameni să-și schimbe apartenența confesională. Spre exemplu, de aproape un deceniu și jumătate biserica autoproclamatului „mesia” coreean Sung Myung Moon face prozeliți în Republica Moldova. Cei care cad în plasa acestei organizații sunt tineri cu viziuni idealiste sau romantice, dar fără discernământ, care se încred orbește în „Părinții Adevărați” și ajung să-i respingă pe cei din a căror dragoste s-au născut, alegând să trăiască în „matrix”-ul moonist – o lume bizară a înșelăciunilor și iluziilor diavolești, în care guvernează dinastia pretinsului mesia și în care acești tineri amăgiți sunt foarte mulțumiți să cerșească, să postească, să iubească și, în definitiv, să trăiască – „în numele Părinților Adevărați”.

Este necesar, în această ordine de idei, ca statul să contracareze utilizarea oricărei forme de violență fizică de constrângere morală și presiune psihică asupra cetățenilor. Totodată, trebuie excluse oferta explicită sau implicită de mijloace de educație, de asistență medicală sau de atracții materiale, prin utilizarea mijloacelor financiare în scopul de a converti oamenii și a-i orienta spre credința lor. Deseori este utilizată manipularea sau exploatarea necesităților, a slăbiciunilor sau a insuficienței educative a oamenilor care se află într-o situație materială precară, fapt care echivalează cu lezarea libertății și demnității umane. În *Legea privind cultele religioase și părțile lor* nu găsim nici un fel de prevederi care ar contracara fenomenul prozelitismului. Prin urmare, legea permite utilizarea acestor metode de violare a libertății conștiinței cetățenilor săi și prin aceasta stimulează activitatea subversivă a sectelor care conduce la deteriorarea conștiinței umane și la încălcarea flagrantă a libertății conștiinței proclamată de Constituția Republicii Moldova.

În același timp, o lacună a *Legii privind cultele religioase și părțile lor componente* constă în faptul că ea nu stabilește o deosebire între cultele totalitare, distructive, comerciale, satanice, pseudoreligioase și cultele recunoscute, fapt care permite controlul libertății conștiinței. Mai mult ca atât, legea în cauză oferă copiilor dreptul de a alege cultul pe care aceștia doresc să-l studieze sau le permite să refuze studiarea oricărui cult în instituțiile de învățământ.

Un pericol iminent pentru societatea noastră îl constituie religiile ocultiste (de genul „spiritismului” sau al „spiritualismului creștin” etc.) și sectele totalitare (Martorii lui Iehova, Societatea Conștiinței Krishna (krishnaiții), Biserica Scientologică (Dianetică), „Cuvântul credinței” și alte biserici necarismatice ale „Evangheliei depline”, Biserica sfinților ultimelor zile (mormonii), Biserica Unificării (moonismul) bazate pe autoritatea infailibilă a liderului, care s-au rupt de confesiunile religioase tradiționale și care consideră doctrina lor drept singura adevărată, ce reprimă personalitatea și, prin intermediul zombianismului, o transformă într-un executant orb al voinței „învățătorului”. Toate aceste organizații religioase sunt scoase în afara legii sau private de statutul religios într-un șir de state europene, membre ale acordurilor internaționale, co-semnatară a cărora este și Republica Moldova. Sectele acestea, urmărind obținerea puterii absolute asupra adeptilor și exploatarea lor,

își ascund intențiile sub forme religioase, politico-religioase, psihoterapeutice, curative, educaționale, culturale ș.a. Fenomenele oculte, terapiile alternative, misticismul religios și tehnicile orientale de evoluție spirituală pot fi grupate într-o categorie mai generală a culturii exoterice-mistice care pare neinițiatului că se desfășoară într-o „irealitate imediată”, făcând parte dintr-o teorie a conspirației sau fiind o șarlatanie. Una dintre trăsăturile lor caracteristice este cameleonismul, adică ele pot apărea cu nume diferite, declarându-și scopurile în funcție de cultura și cerințele țării în care activează. Ocultismul reprezintă o mișcare socială destul de largă, răspândită în diferite țări, inclusiv în Republica Moldova. Multe dintre organizațiile suspecte, care activează pe teritoriul R. Moldova acuză statul și opinia publică de lipsa de toleranță și deschidere.

În cadrul acestei mișcări, s-au format un șir de opinii referitoare la organizarea statală. Teoria ocultistă a statului presupune atribuirea acestei ideologii unui statut oficial, fiindcă cetățenii statului ocultist trebuie să respecte în permanență ritualurile prescrise lor, care reglementează în mod absolut toate sferele vieții sociale. În cazul când cineva refuză să se supună unei astfel de reglementări, el este amenințat cu moartea, din motiv că, potrivit concepției răsplății tainice, toți oamenii sunt legați între ei și pentru acțiunile unora pot să răspundă alții, spre exemplu, rudele, apropiații etc. Astfel, dreptul ocultist, care reglementează nu numai comportamentul, ci și orice activitate a omului, inclusiv ceea ce nu poate fi sesizat, trebuie considerat un drept totalitar, care nu poate să nu îngrijoreze poporul nostru, deoarece el cunoaște din propria experiență manifestările regimului totalitar.

Una dintre modalitățile eficiente ale efectuării controlului social asupra manifestărilor antisociale ale religiozității ar putea fi expertiza cultelor religioase care trebuie să fie îndreptată spre analiza efectelor ce derivă dintr-o credință sau alta, în scopul de a depista motivele posibile ale unor infracțiuni. Momentul principal al expertizei cultelor constă în a determina caracterul credinței religioase, care trebuie efectuată nu numai la momentul înregistrării cultelor religioase, dar și în procesul activității lor. Problema constă în faptul că credințioșii deseori tănuiesc sensul credinței în scopul de a nu atrage atenția autorităților statale. Din această cauză, este necesar a efectua o analiză minuțioasă a acestor credințe, a efectua audierea credincioșilor în conformitate cu o metodică specială. În cazul când această expertiză este imposibil a fi efectuată, este necesar a utiliza analiza indirectă a structurii comunității, caracterul istoriei ei, practicarea cultelor, componența lor socială, a activității obștești etc. Însă *Legea privind cultele religioase și părțile lor componente* nu prevede o astfel de expertiză ce reprezintă, în opinia noastră, o lacună care trebuie înlăturată [2]. Este cert faptul că în condițiile societății democratice nu poate fi impus un control asupra conștiinței și nu poate fi instituită o cenzură asupra informației, dar e necesar a interzice acele organizații religioase în care se înrădăcinează credințe ce conțin, într-o formă camuflată, cauze criminale. Analiza cultelor religioase poate să ne ofere posibilitatea de a promova prevenirea criminalității din motive religioase, care în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova este destul de actuală.

Pericolul social al unei sau altei confesiuni religioase depinde, mai întâi de toate, de credința în cauză, iar mai apoi și de caracterul organizării ei. Un pericol deosebit îl prezintă învățăturile apocaliptice conform cărora noi trăim în ultimele zile ale existenței lumii și totul se va prăbuși în curând și, din această cauză, a venit timpul să acționăm. Aceste învățături acordă o atenție deosebită unor astfel de detalii ale învățăturilor mistice, conform cărora frontiera dintre real și lumea de dincolo este convențională și instabilă. Sunt destul de periculoase și mărturisirile nihiliste care neagă necesitatea de a se conduce în activitatea cotidiană de anumite reguli, de a nu lua în considerație nimic în afară de interesele personale sau ale grupului religios din care face parte.

În același timp, potențial periculoase pot fi recunoscute și acele credințe care cheamă spre o hiperactivitate. Totodată, este necesar a evidenția și învățăturile ce neagă viața, în care se exprimă o apreciere negativă a vieții corporale și naturale.

Este necesar a investiga și structura cultelor religioase, în cadrul cărora domină utilizarea momentelor de conspirație în scopul de a tănui credința autentică, disciplina militară, reglementarea minuțioasă a vieții credincioșilor, care ne denotă despre tendința liderilor lor de a controla orice pas al membrilor organizației. Disciplina destul de dură, care este însoțită de supunerea oarbă în fața liderilor comunității și de atașamentul desăvârșit și abnegația credincioșilor care duce la aceea că ei acordă proprietate liderilor comunității și chiar sunt indiferenți față de viața personală. În această ordine de idei, expertiza cultelor religioase are misiunea de a evalua situația criminogenă, cauzată de profesarea organizată a unei credințe. Prin urmare, se cere reglementată prin lege promovarea unei expertize a cultelor religioase pentru a contracara acțiunile criminale ale unor secte oculte care apar frecvent în ultimul timp. Cu toate că *Legea privind cultele religioase și părțile lor*

componente prevede: „Exercitarea dreptului la libertatea de manifestare a convingerilor sau a credinței religioase poate fi restrânsă, în condițiile legii, numai în cazul în care această restrângere urmărește un scop legitim și reprezintă, într-o societate democratică, măsuri necesare pentru siguranța publică, menținerea ordinii publice, ocrotirea sănătății și a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților persoanei” [2, art. 4(2)], totuși aceste prevederi nu sunt suficiente pentru a contracara acțiunile criminale ale sectelor oculte care acționează destul de frecvent în țara noastră.

Este evident că noi nu avem dreptul să interzicem omului de a crede în ceva, dar nu trebuie să permitem ca credința care poate provoca crime să unească în jurul său o putere organizată, îndreptată împotriva societății.

Totodată, putem conchide că prin actuala lege este anulat orice control al statului asupra cultelor, fapt care se reflectă clar în prevederea *Legii despre desființarea departamentului pentru culte și înregistrarea cultelor*, transmitând aceste funcții în competența unei structuri nespecializate a Ministerului Justiției al Republicii Moldova.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova: Cu modificările și completările din 5 iulie 2000. - Chișinău: Moldpres, 2000. - 124 p.
2. Lege privind cultele religioase și părțile lor componente nr.125-XVI din 11.05.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.127-130/546 din 17.08.2007.
3. Barbu B. Berceanu. Religia și dreptul // Revista de filozofie. - Editura Academiei Române. - 1999. - Nr.3-4, mai-august. - P.139-150.
4. Jung C.G. Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu / Traducere de Maria-Magdalena Anghelescu. - București: Teora, 1997. - 352 p.
5. Leroy G. Dumnezeu este un drept al omului / Traducere și cuvânt introductiv de Simion Bărbulescu. - București: Geneze, 1993. - 80 p.

Prezentat la 25.05.2009